

Sprawozdanie z IV Ogólnopolskiego Kongresu Europeistyki w Krakowie 20-22 września 2023 roku

ANETA BĄK-PIUCHA

Dr, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II
e-mail: anetabak@kul.lublin.pl

W dniach 20-22 września 2023 r. odbył się IV Ogólnopolski Kongres Europeistyki w Krakowie zorganizowany przez Instytut Studiów Europejskich Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz Polskie Towarzystwo Studiów Europejskich (PTSE). Patronat nad konferencją objął Parlament Europejski. Temat wiodący trzydniowych obrad brzmiał następująco: „Jaka Europa? Napięcia integracji europejskiej w dobie kryzysów”. Otwarcia IV Kongresu dokonał prof. dr hab. Grzegorz Ekiert z Harvard University wykładem *Koniec demokratycznej recesji?*.

W merytorycznych dyskusjach Kongresu Europeistyki udział wzięli liczni naukowcy z ogólnopolskich ośrodków, m.in. Poznania, Rzeszowa, Warszawy czy Wrocławia. Natomiast oddział lubelski reprezentowała wieloosobowa grupa badaczy zarówno z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II (KUL), jak i Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej (UMCS), z dr hab. Beatą Piskorską, prof. KUL na czele.

Dnia 20 września 2023 r. odbyły się pierwsze panele dyskusyjne, w tym jednemu z nich *Nowe formy wyzwań i zagrożeń na zewnętrznej granicy wschodniej Unii Europejskiej* przewodniczyli dr Agnieszka Zaręba (KUL) i dr hab. Maciej Cesarz, prof. UW. Pierwszy referat *Fragmentaryzacja nowych form zagrożeń na wschodniej granicy zewnętrznej Unii Europejskiej* wygłosiła dr Anna Szachoń-Pszenny. Druga prezentacja *Wiza cyfrowa i poprawa bezpieczeństwa strefy Schengen* została przygotowana przez dr hab. Anastazję Gajdę. W toku wywodu obie prelegentki przedstawiły wnioski wypływające z wieloletnich badań. Stwierdzono, iż w związku ze skomplikowaną sytuacją na wschodniej granicy zewnętrznej Unii Europejskiej (UE), jaka aktualnie ma miejsce, dochodzi do fragmentaryzacji nowych form zagrożeń. Natomiast odmiennie wygląda sytuacja związana z kryzysem uchodźczym

wywołanym wojną w Ukrainie oraz jej wielowymiarowymi następstwami, jak również kwestia instrumentalizacji migrantów na granicy z Białorusią i na granicy z obwodem królewieckim. W tym wymiarze wschodnia granica zewnętrzna UE i strefy Schengen na odcinkach granicznych polsko-ukraińskim, polsko-białoruskim i polsko-rosyjskim jest po pierwsze dynamiczna, po drugie, bardzo zróżnicowana, co prowadzi do jej fragmentaryzacji w kontekście aktualnych zagrożeń.

Trzeci referat *Zagrożenia hybrydowe na granicy z obwodem królewieckim* przedstawiła dr Aneta Bąk-Pitucha, w którym podkreśliła, iż od kilku miesięcy obserwuje się wzmożone działania hybrydowe Rosji prowadzone z obwodu królewieckiego wobec Polski i Litwy. Wspomniane prowokacje (kwiecień-maj 2023 r.) kształtowały postrzeganie bezpieczeństwa obu państw. Obecnie w nowej sytuacji geopolitycznej związanej z wojną rosyjsko-ukraińską oraz kontynuacją instrumentalizacji migrantów ze strony władz białoruskich (tzw. nowy szlak migracyjny – wschodnia granica lądowa i „rozporządzenie w sprawie instrumentalizacji”) militaryzacja obwodu królewieckiego jest postrzegana inaczej, gdyż mogą pojawić się różne zagrożenia dla Polski i Litwy. Dynamika geopolityczna oraz złożoność zagrożeń i wyzwań związanych z bezpieczeństwem wywołały publiczną i naukową dyskusję na temat roli obwodu królewieckiego. Wyniki badań wskazują na rosnącą agresywność nie tylko rosyjskiego, ale i białoruskiego autorytarnego reżimu, eskalującą instrumentalizację migrantów oraz wykorzystywanie przepływu migracyjnego jako narzędzia strategii politycznej mającej na celu destabilizację obszaru UE.

Ostatni referat *Instrumentalizacja migracji jako nowe zagrożenie dla bezpieczeństwa i zarządzania granicami zewnętrznymi UE* wygłosił dr hab. M. Cesarz, prof. UW. Temat stanowił rozszerzenie tematyki instrumentalizacji poruszanej przez przedmówczynię. Reforma strefy Schengen miała stanowić odpowiedź UE na próby destabilizacji wywołanej kwestią migracyjną. Obecne badania dotyczą rozwoju i ewolucji zintegrowanego zarządzania granicami UE w kontekście kryzysów granicznych w Europie. Tylko w ostatniej dekadzie UE doświadczyła poważnych wyzwań związanych z masowym napływem obywateli państw trzecich przez granice zewnętrzne.

Drugiego dnia Kongresu Europeistyki w panelu dyskusyjnym *Unia Europejska wobec wyzwań bezpieczeństwa wewnętrznego i zewnętrznego*, któremu przewodniczyła dr hab. B. Piskorska, prof. KUL, wzięli udział następujący prelegenci: dr Andrzej Dumala (UMCS), dr A. Bąk-Pitucha (KUL), dr A. Szachon-Pszenny (KUL), dr A. Zaręba (KUL) oraz dr hab. B. Piskorska, prof. KUL.

Z pierwszym referatem *Autonomia strategiczna UE w dziedzinie dostaw surowców mineralnych – potrzeby i dostosowania instytucjonalne* wystąpił dr A. Dumała. Pod wpływem skutków pandemii COVID-19, kryzysu migracyjnego oraz doświadczeń konfliktu rosyjsko-ukraińskiego UE przyjęła wiele aktów prawnych, które mają na celu ograniczyć wpływy rosyjsko-chińskie, a w zamian stworzyć nowe instrumenty obrony i ułatwić modernizację kluczowych sektorów przemysłowych. Unia Europejska dąży do samodzielności w sektorach strategicznych, co stanowi także o jej polityce bezpieczeństwa.

Drugi referat *Grupa Wyszehradzka wobec wyzwań i zagrożeń XXI wieku* zaprezentowały dr A. Bąk-Pitucha i dr A. Szachon-Pszenny. Od 2015 r. polityka migracyjna UE stała się elementem, który na nowo połączył i zaktywizował państwa Grupy Wyszehradzkiej. Ich celem stało się przeciwdziałanie decyzjom Rady UE w sprawie obowiązkowej relokacji uchodźców (wynikającym z zasady solidarności obowiązującej w ramach państw członkowskich UE). Państwa Grupy Wyszehradzkiej od samego początku z ostrożnością podchodziły do obowiązkowego przyjmowania uchodźców na swoim terytorium. Wśród czynników osłabiających współpracę „Wyszehradzkiej czwórki” w ostatnich latach na plan pierwszy wysunęła się polityka rosyjska wobec Ukrainy oraz podejmowane przez Rosję działania, które negatywnie wpłynęły na jedność współpracy Grupy Wyszehradzkiej. Wojna w Ukrainie uwydatniła wyraźne różnice między państwami Grupy Wyszehradzkiej w podejściu do oceny sytuacji oraz roli Rosji w konflikcie zbrojnym, a także w postrzeganiu reakcji członków UE wobec wschodniego mocarstwa. Obecnie obserwuje się spadek dynamiki współpracy państw Grupy Wyszehradzkiej.

Trzeci referat *Dezinformacja jako czynnik dezintegracji bezpieczeństwa UE* przedstawiła dr A. Zaręba. Niewątpliwie zjawisko dezinformacji charakteryzuje się wieloaspektowością i jest jednym z narzędzi prowadzenia walki informacyjnej. Ataki hybrydowe nasiliły się po wybuchu wojny rosyjsko-ukraińskiej. Przybrały one cechy globalnych zagrożeń, co oznacza powstanie nowych linii konfliktu – ponad tradycyjnymi podziałami i granicami państwowymi.

Z ostatnim referatem *Transformacja dyplomacji UE w kontekście wojny Rosji z Ukrainą* wystąpiła dr hab. B. Piskorska, prof. KUL. Unia Europejska mierzy się z ogromną skalą kryzysów, co jest przyczynkiem do wielopoziomowych zmian jej polityki. Również wzrost zagrożeń asymetrycznych, w tym przede wszystkim konfliktów regionalnych (np. wojna w Ukrainie), migracji ludności, proliferacji broni masowego rażenia, powoduje konieczność stworzenia zintegrowanego działania, także w dziedzinie dyplomacji UE.

Dnia 21 września 2023 r. odbyły się także wybory członków PTSE. Ostatecznie wyłoniono kandydatury do nowego Zarządu PTSE i po głosowaniach wybrano jego skład. Delegaci na Walny Zjazd PTSE powołali prezesa PTSE, którym został prof. dr hab. Zbigniew Czachór. W składzie Zarządu Głównego PTSE znaleźli się: dr hab. Elżbieta Szczot, prof. KUL – wiceprezes; dr hab. Krzysztof Koźbiał, prof. UJ – wiceprezes; dr hab. Piotr Tosiek – wiceprezes; dr Mariusz Brzostek – członek Zarządu; dr Arkadiusz Machniak – członek Zarządu; dr Tomasz Marcinkowski – sekretarz; dr Filip Tereskiewicz – sekretarz; dr Piotr Burgoński – skarbnik. Natomiast w Radzie Naukowej PTSE zasiedli: dr hab. Beata Przybylska-Maszner, prof. UAM – przewodnicząca; dr hab. Tomasz Kubin, prof. UŚ – sekretarz; dr hab. Katarzyna Dośpiał-Borysiak, prof. UŁ; prof. dr hab. Ireneusz Paweł Karolewski; dr hab. Dariusz Niedźwiecki, prof. UJ; dr hab. B. Piskorska, prof. KUL; prof. dr hab. Andrzej Podraza; prof. dr hab. Janusz Ruszkowski; prof. dr hab. Radosław Zenderowski. W skład Głównej Komisji Rewizyjnej weszli: dr Jacek Jaśkiewicz – przewodniczący; dr hab. Magdalena Góra, prof. UJ – zastępca; dr hab. Marta Jas-Koziarkiewicz; dr A. Dumala; dr A. Zaręba. Główny Sąd Koleżeński reprezentują: dr Arkadiusz Jan Sójka – przewodniczący; dr Edyta Krzysztofik – zastępca; dr Agnieszka Parol; dr A. Szachoń-Pszenny, dr hab. Monika Trojanowska-Strzęboszewska, prof. UKSW; dr hab. Cezary Trosiak, prof. UAM; dr hab. Paweł Turczyński, prof. UW; mgr Justyna Wiśniewska-Grzelak; dr hab. Marek Żurek, prof. US. Podczas uroczystej kolacji ogłoszono również organizatora kolejnego V Kongresu, którym będzie oddział poznański PTSE.

Refleksje płynące z trzydniowych obrad IV Kongresu Europeistyki są perspektywiczne. Niewątpliwie ostatnie lata charakteryzowały się zmianą paradygmatu bezpieczeństwa w wymiarze globalnym. Szczególnie dotyczy to UE graniczącej z państwem trzecim, w którym toczy się regularna wojna. Analizując wystąpienia i dyskusje panelowe, można wysunąć następujące wnioski, tj. należy wymienić trendy, które będą wpływały na funkcjonowanie granic wewnętrznych i zewnętrznych UE. Wśród nich wyróżnia się: trendy demograficzne, trendy klimatyczne, występowanie nierówności rozwojowych, nowe technologie oraz dominujący paradygmat bezpieczeństwa. Powyższe zjawiska będą kształtowały granice wewnętrzne i zewnętrzne UE, przez co mogą wpływać na przepisy prawne UE. Przyszłość Europy Środkowo-Wschodniej będzie kluczowa w tych rozgrywkach i następujących przemianach. Stanie się to racją stanu dla państw tej części Europy – regionu, który posiada potencjał ekonomiczny, demograficzny i społeczno-kulturowy.